NEDİM

(1681 – 1730)

Derleyen:
Semiramis Kanbak

İÇİNDEKİLER:

NEDİM KİMDİR? - 3

ŞİİRLERİ

Kaside - 2 (İstanbul kasidesi) - 4
Gazel - 2 - 8
Gazel - 5 - 9
Gazel - 9 - 10
Gazel - 12 - 11
Gazel - 22 - 12
Gazel - 23 - 13
Gazel - 32 - 14
Gazel - 34 - 16
Şarkı - 2 - 17
Şarkı - 7 - 19
Şarkı - 13 - 20
Türkü - 21

ONUN İÇİN

Nedim'e dair - 23

ONA DAİR

Nâzım'la Nedim'in buluştuğu yer - 24
Nedim'e dair bazı düşünceler - 29
Nedimîn Divan şiirine getirdiği yenilik - 35

NEDİM KİMDİR?

"Bu şehr-i Stanbul ki bî-misl ü bahâdır
Bir sengine yek-pâre Acem mülkü fedâdır."

Lâle Devri'nin en parlak şairlerinden biri olan Nedîm, 1681 yılında İstanbul'da doğmuş,Divan edebiyatına İstanbul Türkçesiyle canlılık kazandırmış, "Lâle Devri'nin bülbülü" olarak anılmıştır.

Asıl adı Ahmed olan Nedîm 1681 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Mehmed Efendi, Sultan İbrahim döneminde kazaskerlik yapmıştır. Nedîm küçük yaşta medrese eğitimi almış, burada Arapça ve Farsça öğrenmiş ve bu dillerde şiir yazacak seviyeye ulaşmiştır. Ayrıca fıkıh eğitimi görerek dönemin klasik ilimlerini tahsil eden Nedîm, 1718–1730 arasındaki Lâle Devri döneminde Osmanlı sarayının eğlence ve sanat hayatına katılmış, şarkı türünün gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Divan şiirinin soyut güzelliğini parlak bir İstanbul Türkçesiyle dile getiren, "mahallileşme" akımının en önemli temsilcilerinden biri olan şair şiirlerinde İstanbul'un gündelik yaşamını, eğlence kültürünü ve estetik zevkini yansıtmıştır.

30 Ekim 1730 tarihinde İstanbul'da yaşama veda eden ve Karacaahmet mezarlığına defnedilen şairin ölümünün Patrona Halil İsyanı sırasında yaşanan olaylarla bağlantılı olduğu rivayet edilir.

BAZI ESERLERİ:

Şiir:
Nedim Divanı

Çeviri:
Sahdif-ül-Ahbcir (Müneccimbaşı Ahmet Dede'den)

ŞİİRLERİ

KASİDE 2

(İstanbul Kasidesi)

1. Bu şehr-i Stanbul ki bî-misl ü bahâdır
Bir sengine yek-pâre Acem mülkü fedâdır.

1. Bu İstanbul şehri benzersizdir ve paha biçilemez;
bir taşına bütün Acem memleketi fedadır.

2. Bir gevher-i yektâdır iki bahr arasında
Hurşîd-i cihan-tâb ile tartılsa sezâdır.

2. İki deniz arasında bütün bir cevherdir,
cihanı aydınlatan güneşle tartılsa layıktır.

3. Bir kân-ı niamdır ki onun gevheri ikbâl
Bir bâğ-ı İremdir ki gülü izz ü alâdır.

3. Bir nimetler madenidir ki, onun cevheri ikbaldir;
bir İrem bahçesidir ki, değerlilik ve yükseklik onun
gülüdür.

4. Altında mı üstünde midir cennet-i a'lâ
El-hak bu ne hâlet bu ne hoş âb u havâdır.

4. Güzel (yüksek) cennet onun altında mı, üstünde midir
Doğrusu bu ne hal, bu ne hoş su ve havadır?

5. Her bağçesi bir çemenistân-ı letâfet
Her gûşesi bir meclis-i pür-feyz ü safâdır.

5. Her bahçesi bir güzellik çimenliği,
her köşesi bir feyiz ve safa meclisidir.

6. İnsâf değildir onu dünyâya değişmek
Gülzârların cennete teşbîhî hatâdır.

6. Onu diinyaya değişmek adil değildir,
onun gül bahçelerini cennete benzetmek yanlıştır.

7. Herkes erişir anda murâdına onunçün
Dergâhları melce-i erbâb-ı recâdır.

7. Orada herkes muradına erişir, onun için
dergahları (kapıları) ricacılar sığınağıdır.

8. Kâlâ-yı ma‘ârif satılır sûklarında
Bâzâr-ı hüner ma‘den-i ilm ü ulemâdır.

8. Çarşılarında bilgi kumaşı satılır,
onun hüner pazarı bilim ve bilgin madenidir.

9. Câmî‘lerinin her biri bir kûh-ı tecelli
Ebrû-yı melek andaki mihrâb-ı du‘âdır.

9. Camilerinin her biri Tanrının göründüğü bir dağdır,
oradaki dua mihrabı melek kaşıdır.

10. Mescidlerinin her biri bir lücce-i envâr
Kandîlleri meh gibi leb-rîz-i ziyâdır.

10. Mescitlerinin her biri bir ışıklar denizidir,
kandilleri ay gibi ışıkla doludur.

11. Ser-çeşmeleri olmada insâna revan-bahş
Germâbeleri câna safâ cisme şifâdır.

11. Kaynakları (çemeleri) insana hayat vermede,
hamamları cana safa, vücuda şifadır.

12. Hep halkının etvârı pesendîde vü makbûl
Derler ki "biraz dil-beri bî-mihr ü vefâdır."

12. Bütün halkının tavırları seçkin ve makbuldür;
derler ki: "Güzeli biraz şefkatsiz ve vefasızdır".

13. Şimdi yapılan âlem-i nev-resm-i safânın
Evsâfı hele başka kitâb olsa sezâdır.

13. Şimdi yapılan yeni usul safa aleminin
vasıfları hele başka kitap olsa, uygundur.

14. Nâmı gibi olmuşdur o hem sa'd hem âbâd
İstanbula sermâye-i fahr olsa revâdır.

14. Adı gibi o hem kutlu, hem bayındır olmuştur,
İstanbul'a iftihar sermayesi olsa layıktır.

15. Kûhsârları, bâğları, kasrları hep
Gûyâ ki bütün şevk u tarab zevk u safâdır.

15. Dağları, bahçeleri, köşkleri hep
sanki bütün neşe ve şenlik, zevk ve safadır.

16. İstanbulun evsâfını mümkin mi beyan hiç
Maksûd heman sadr-ı kerem-kâra senâdır.

16. Istanbul'un niteliklerini anlatmak hiç mümkün mü?
Maksat hemen lütufkâr (eli açık) sadrazamı övmektir.

(.....)

17. Ey sadr-ı keremkâr ki dergâh-i refîin
Erbâb-ı dile kıble-i ümmîd-i recâdır.

17. Ey lütufkâr sadrazam ki yüksek dergahın (kapın)
gönül sahiplerine istek ve ümit kıblesidir.

18. İdın ola ikbâl ü sa‘âdetle mübârek
Günden güne ikbâlin ola gün gibi zâhir.

18. Bayramın talih ve mutlulukla kutlu olsun,
mevkiin günden güne güneş gibi görünsün.

19. Sadrında seni eyleye Hak dâim ü sâbit
Hep âlemin ettikleri şimdi bu duâdır.

19. Tanrı seni sadrazamlığında sürekli ve sabit kılsın,
herkesin ettiği şimdi hep bu duadır.

20. Ey sadr-ı cihan-bân ede Hak devletin efzûn
Kim devletin erbâb-ı dile lûtf-ı Hudâdır.

20. Ey cihanın sahibi sadrazam Tanrı gücünü arttırsın,
ki senin yönetimin (iktidarda oluşun) gönül
sahiplerine Allah'ın lûtfudur.

21. Ez-cümle Nedîmâ kulun ey âsaf-ı zî-şân
Müstağrak-ı lutf u kerem ü cûd u atâdır.

21. Ey şanlı sadrazam özellikle Nedim kulun lûtfuna,
keremine, cömertliğine ve bahşişine gark olmuştur.

Not: Bu kaside Sadrazam İbrahim Paşa ıçın yazılmıştır.
Bütünü 28 beyittir. Yukarıdaki parça, "nesib","girizgah",
"dua" bölümlerinden alınmıştır.

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 24 – 26

GAZEL 2

1. Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
   Mey süzülmüş şîşeden ruhsâr-ı âl omuş sana

1. İncelik haddeden geçmiş (üzerinde çalışılmış), sana boy-bos olmuş;
   Sırça kabdan şarap süzülmüş, sana kırmızı yanak olmuş.

2. Bûy-ı gül taktir olunmuş nâzın işlenmiş ucu
   Biri olmuş hoy birisi dest-mâl olmuş sana

2. Gülün kokusu süzülmüş, nazın ucu işlenmiş;
   Sana biri ter, biri mendil olmuş.

3. Sihr ü efsûn ile dolmuşdur derûnun ey kalem
   Zülf-i Hârûtun demek mümkin ki nâl olmuş sana

3. Ey kalem, senin için sihir ve efsun ile dolmuştur.
   Galibâ Hârût'un saçı, senin kaleminin içine kıl gibi bir lif olmuş.

4. Şöyle gird olmuş Firengistân birikmiş bir yere
   Sonra gelmiş gûşe-i ebrûda hâl olmuş sana

4. Firengistân yuvarlanıp bir nokta haline gelmiş;
   Sonra gelip kaşının ucuna konarak sana ben olmuş.

5. Ol büt-i tersâ sana mey nûş eder misin demiş
   El-aman ey dil ne müşkilter su'âl olmuş sana

5. Ey gönül! o Hıristiyan putu (yani: Hıristiyan güzeli) sana
   «Şarap içer misin?» demiş, aman ne zor soru olmuş sana.

6. Sen ne câmın mestisin billah kimin hayrânısın
   Kendin aldırdın gönül n'oldun ne hâl olmuş sana

6. Sen hangi kadehin sarhoşusun, acaba kimin hayranısın
   Gönlünü kendin aldırdın, ne oldun, ne hal olmuş sana

7. Leblerin mecrûh olur dendân-ı sîn-i bûseden
La‘lin öpdürmek bu hâletle muhâl olmuş sana

7. Senin dudakların, bûse keimesindeki “sin” harfinin çıkıntısından bile incinir.
Onun için senin la‘l dudağını öptürmek imkansız hâle gelmiştir.

8. Yok bu şehr içre senin vasf etdiğin dil-ber Nedîm
Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana

8. Ey Nedim! Bu şehir içinde senin anlattıtın güzel yok;
Bir peri yüzlü görünmüş, sana bir hayal olmuş.

Nedim Divânı, Prof.Dr. Muhsin Macit, S. 254

GAZEL 5

1. Bir söz dedi cânan ki kerâmet var içinde
Dün giceye dâir bir işâret var içinde

1. Sevgili, bir söz dedi, içinde keramet var;
İçinde dün geceye dair bir işaret var.

2. Meyhâne mukassî görünür taşradan ammâ
Bir başka ferah başka letâfet var içinde

2. Meyhane dışardan kasvetli görünür ama,
İçinde başka bir ferahlık, başka bir güzellik var.

3. Eyvâh o üç çifte kayık aldı karârım
Şarkı okuyup geçdi bir âfet var içinde

3. Eyvah! o üç çifte kayık beni benden aldı.
İçinde bir âfet var, şarkı okuyup geçti.

4. Olmakta derûnunda hevâ âteş-i sûzan
Nâyın diyebilmem ki ne hâlet var içinde

4. Ney'in içinde ne hal var anlatamam ki,
İçindeki hava yakıcı ateş olmakta.

5. Ey şûh Nedîmâ ile bir seyrin işitdik
Tenhâca varup Göksu'ya işret var içinde

5. Ey şuh! Nedim ile bir gezintini duyduk,
Başbaşa Göksu'ya gitmişsiniz, içki de varmış.

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 38,,

GAZEL 9

1. Sînede evvel ne muhrik arzûlar var idi
Lebde ser-keş âhlar ateşli hûlar var idi

1. Evvelce göğüste ne yakıcı arzular var idi
Dudakta söz dinlemez ahlar, ateşli hûlar var idi

2. Böyle bî-hâlet değildi gördüğüm sahrâ-yı aşk
Anda mecnûn bîdler dîvâne çûlar var idi

2. Böyle durgun değildi gördüğüm aşk sahrası
Orada mecnun söğütler, divâne ırmaklar var idi

3. Ben bugün bir nev-bahâr-ı hüsn ü ân seyr eyledim
Tarf-ı destârında sünbül gibi mûlar var idi

3. Ben bugün bir güzellik ilkbaharı seyrettim
Sarığının yanında sümbül gibi saçlar var idi

4. Sen yine bir nev-niyâz âşık mı peydâ eyledin
Kûyuna yer yer dökülmüş âb-ı rûlar var idi

4. Sen yine yalvaran yeni bir âşık mı edindin
Sokağına yer yer dökülmüş yüz suları var idi

5. Ey Nedîm ey bülbül-i şeydâ niçin hâmûşsun
Sende evvel çok nevâlar güft ü gûlar var idi

5. Ey Nedîm, ey çılgın bülbül niçin susuyorsun
Sende eskiden çok feryatlar, çok dedikodular var idi

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 46

GAZEL 12

1. Mest-i nâzım kim büyüttü böyle bî-pervâ seni
Kim yetiştirdi bu gûne servden bâlâ seni

1. Naz sarhoşum! seni böyle korkusuz kim büyüttü
Seni böyle selviden yüksek kim yetiştirdi?

2. Bûydan hoş rengden pākîzedir nâzük tenin
Beslemiş koynunda gûyâ kim gül-i ra‘nâ seni

2. Nazik tenin kokudan daha hoş, renkten daha temizdir,
Sanki seni gül-i ra'nâ (yarısı kırmızı, yarısı sarı gül)
koynunda beslemiş.

3. Güllü dîbâ giydin ammâ korkarım âzâr eder
Nâzenînim sâye-i hâr-ı gül-i dîbâ seni

3. Nazlı sevgilim, sen gül desenli bir ipek elbise giydin ama
o elbisenin üstündeki gülün dikeninin gölgesi seni incitir diye
korkarım

4. Bir elinde gül bir elde câm geldin sâkiyâ
Kangısın alsam gülü yâhud ki câmı yâ seni

4. Ey saki bir elinde gül, bir elinde kadeh, geldin
Hangisini alayım? Gülü mü, yahut kadehi mi, yoksa seni mi

5. Sandım olmuş çeşte bir fevvâre-i âb-ı hayât
Böyle gösterdi bana ol kadd-i müstesnâ seni

5. Bir hayat suyu fıskiyesi sıçramış sandım,
O müstesna boy bana seni böyle gösterdi.

6. Sâf iken âyîne-i endâmdan sinem dirîg
Almadım bir kerrecik âguşa ser-tâ-pâ seni

6. Göğsüm endam aynasından safken, ne yazık ki
Seni boylu boyunca bir kerecik kucaklayamadım.

7. Ben dedikçe «böyle kim kıldı Nedîm'i nâ-tüvân»
Gösterir engüşt ile meclisteki mînâ seni

7. Ben: «Nedim'i kim böyle güçsüz kıldı?» dedikçe,
Meclisteki şarap şişesi parmakla seni gösterir.

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 54

GAZEL 22

1. Sen gülersin gül gibi ben bülbül-i nâlânınam
Mest-i medhûş-ı temâşâ-yı leb-i handânınam

1. Sen gül gibi gülüyorsun, ben senin inleyen bülbülünüm;
Gülen dudağının seyrinin başı dönen sarhoşuyum.

2. «Bana kul olsun» deyu hâcet ne fermân etmeğe
Ben senin çoktan efendim bende-i fermânınam

2. «Bana kul olsun» diye ferman etmeğe ne gerek var?
Efendim, ben çoktan beri senin fermanının kuluyum.

3. Hâr isem de gülşen-i hüsnünde hârım ben hele
Hâk isem de bâri hâk-i râh-ı müşk-efşânınam

3. Dikensem de ben senin güzelliğinin gül bahçesinde dikenim;
Topraksam de bari misk saçan yolunun toprağıyım.

4. Olsam üftâde gubâr-âsâ yine pest olmazam
Çünki ey serv-i bülend üftâde-i dâmânınam

4. Toz gibi düşkün olsam da yine alçalmam
Çünkü, ey selvi boylum senin eteğinin düşkünüyüm.

5.Lâleler sâgarların pür kılmak ister sâkiyâ
Ben dahi muhtâc-ı lûtf u tâlib-i ihsânınam

5. Ey saki! laleler kadehlerini doldurmak ister ya
ben de lütfuna muhtaç ve ihsanının talibiyim.

6. Sen demişsin kim «kimin hayrânıdır bilmem Nedîm»
Nâzenînim pek bilirsin kim senin hayrânınam

6. Sen demişsin ki: «Nedim kimin hayranıdır bilmem»
Nazlı sevgilim pek iyi bilirsin ki, senin hayranınım.

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 74

GAZEL 23

1. Ben kimseye açılmaz idim dâmenin olsam
Kim görür idi sîneni pîrâhenin olsam

1. Ben eteğin olsam kimseye açılmazdım,
Gömleğin olsaydım, göğsünü kim görürdü?

2. Dâ'im arayan bulsa cüvânım seni bende
Bir gonca gül olsan da senin gülşenin olsam

2. Civanım! seni arayan daima bende bulsa;
Bir gonca gül olsan da, senin gül bahçen olsam.

3. Destîde kadehte doyamam görmeğe bârî
Ey gevher-i şeffâf senin mahzenin olsam

3. Testide, kadehte görmeye doyamam,
Ey şeffaf cevher (şarap) bari senin mahzenin olsam.

4. Döğülmeğe söğülmeğe koğulmağa billâh
Hep kâ'ilim ammâ ki efendim senin olsam

4. Dövülmeye, sövülmeye, kovulmaya billah
Hep razıyım ama efendim, (yeter ki) senin olsam,

5. Şem‘ olmaz isem bezmine bu sûz ile bârî
Dergâhına bir meş‘ale-i rûşenin olsam

5. Bu yanmayla, meclisine mum olmaz isem,
Bari dergâhına (kapında) bir parlak meş'alen olsam.

6. Çeşmânının öğrensem o kâfirce nigâhın
Bir lâhza Nedîm-i nigeh-i pür-fenin olsam

6. Gözlerinin o kafirce bakışını anlasam,
Bir an için bakışının âlimi Nedim olsam.

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 76

GAZEL 32

1. Murâdın anlarız ol gamzenin iz‘ânımız vardır
Belî söz bilmeyiz ammâ biraz irfânımız vardır

1. O yanbakışın muradını anlarız, anlayışımız. vardır;
Evet, söz bilmeyiz ama biraz irfânımız vardır

2. O şûhun sunduğu peymâneyi reddetemeyiz elbet
Anınla böylece ahd etmişiz peymânımız vardır

2. O şuhun sunduğu kadehi elbet reddetmeyiz,
Onunla böyle sözleşmişiz, sözleşmemiz vardır.

3. Münâsibdir sana ey tıfl-ı nâzım hüccetin al gel
Beşiktaş'a yakın bir hâne-i vîrânımız vardır

3. Ey nazlı yavrum! Beşiktaş'a yakın virane bir evımız vardır;
Sana uygundur, gel delilini al.

(.....)

5. Güzel sevmekte zâhid müşkilin var ise bizden sor
Bizim ol fende çok tahkîkimiz itkanımız vardır

5. Zahit! güzel sevmekte müşkülün varsa bizden sor,
o bilimde bizim çok incelememiz, kapsamlı bilgimiz vardır.

6. Kocup her şeb miyânın cânına can katmada ağyâr
Behey zâlim sen insâf et bizim de cânımız vardır

6. Eller her gece senin beline sarılıp canına can katıyor;
Behey zalimi insaf et, bizim de canımız vardır.

7. Sıkılma bezme gel bîgâne yok da‘vetlimiz ancak
Nedîmâ bendeniz var bir dahı sultânımız vardır

7. Sıkılma, içki meclisine gel, yabancı yoktur,
Davetlimiz ancak Nedim kulunuz, bir de sultanımız vardır.

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 94

GAZEL 34

1. Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Han mısın kâfir
Aman dünyâyı yaktın âteş-i sûzân mısın kâfir

1. Tahammül ülkesini yıktın, Hülâgû Han mısın kâfir
Aman dünyayı yaktın, yakıcı ateş misin kâfir

2. Kız oğlan nâzı nâzın şeh-levend âvâzı âvâzın
Belâsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kâfir

2. Nazın kızoğlan nazı, bağırışın delikanlı bağırışı
Belâsın, ben de bilmem kız mısın, oğlan mısın kâfir

3. Ne ma'nî gösterir dûşundaki ol âteşîn atlas
Ki ya'nî şu'le-i cân-sûz-ı hüsn ü an mısın kâfir

3. Omuzundaki o kırmızı atlas ne anlama gelir
Yani güzelliğin can yakan alevi misin kâfir

4. Nedir bu gizli gizli âhlar çâk-i girîbânlar
Aceb bir şûha sen de âşık-ı nâlân mısın kâfir

4. Bu gizli gizli ahlar, yaka yırtmalar nedir
Acaba sen de bir şuhun inleyen âşıkı mısın kâfir

5. Sana kimisi cânım kimi cânânım deyi söyler
Nesin sen doğru söyle cân mısın cânân mısın kâfir

5. Sana kimisi cânım, kimisi cânânım der,
Nesin sen doğru söyle can mısın, canan mısın kâfir

6. Şarâb-ı âteşînin keyfi rûyun şu'lelendirmiş
Bu hâletle çerâğ-ı meclis-i mestân mısın kâfir

6. Kızıl şarabın keyfi yüzünü alevlendirmiş,
Bu halle sarhoşlar meclisinin mumu musun kâfir

7. Neden sık sık bakarsın böyle mir'ât-ı mücellâya
Meğer sen dahi kendi hüsnüne hayrân mısın kâfir

7. Parlak aynaya neden böyle sık sık bakıyorsun
Meğer sen de kendi güzelliğine hayran mısın kafir

8. Nedîm-i zârı bir kâfir esîr etmiş işitmiştim
Sen ol cellâd-ı dîn ol düşmen-i îmân mısın kâfir

8. İnleyen Nedim'i bir kafirin tutsak ettiğini işitmistim
O din cellâdı, o iman düşmanı sen misin kafir

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 98

ŞARKI 2

1. Bir safâ bahş edelim gel şu dil-i nâ-şâda
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâda
İşte üç çifte kayık iskelede âmâde
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâda.

1. Gel, şu neşesiz gönüle bir safa verelim;
Yürüyen selvim, Sa'd-âbâda gidelim.
İşte üç çifte kayık iskelede hazır
Yürüyen selvim, Sa'd-âbâda gidelim.

2. Gülelim oynayalım kâm alalım dünyâdan
Mâ-i Tesnîm içelim çeşme-i nev-peydâdan
Görelim âb-ı hayât akdığın ejderhâdan
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâda.

2. Gülelim, oynayalım, diinyadan arzumuzu alalım,
Yeni yapılmış çeşmeden Tesnim suyu (cennetteki bir su) içelim,
Ejderhadan hayat suyu aktığım görelim;
Yürüyen selvim, Sa'd-âbâda gidelim.

3. Geh varıp havz kenârında hırâmân olalım
Geh gelip Kasr-ı Cinan seyrine hayrân olalım
Gâh şarkı okuyup gâh gazel-hân olalım
Gidelim serv-i revânım yürü Sa‘d-âbâda.

3. Kâh gidip havuz kenarında dolaşalım,
Kâh gelip Cinan Kasrının seyrine hayran olalım,
Kâh şarkı okuyalım, kdh gazel okuyan olalım;
Yürüyen selvim, Sa‘d-âbâda gidelim.

4. İzn alıp cuma namâzına deyü mâderden
Bir gün uğrulayalım çerh-ı sitem-perverden
Dolaşup iskeleye doğru nihan yollardan
Gidelim serv-i revânım yürü Sa‘d-âbâda.

4. Annenden cuma namazına diye izin alıp,
Zalim felekten bir gün çalalım,
İskeleye doğru gizli yollardan dolaşıp,
Yürüyen selvim, Sa‘d-âbâda gidelim.

5. Bir sen ü bir ben ü bir mutrıb-ı pâkîze-edâ
İznin olursa eğer bir de Nedîm-i şeydâ
Gayrı yârânı bugünlük edüp ey şûh fedâ
Gidelim serv-i revânım yürü Sa‘d-âbâda.

5. Ey şuh, bir sen, bir ben, bir latif tavırlı çalgıcı
İznin olursa eğer bir de aşık Nedim
Başkalarını bugünlük feda edip
Yürüyen selvim, Sa‘d-âbâda gidelim.

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 108-110

ŞARKI 7

1. Yine bezm-i çemene lâle fürûzan geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-ı çırağan geldi
Bülbül ateş saçarak bezme gazel-hân geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-ı çırağan geldi

1. Lâle, çimen meclisine yine parlayarak geldi;
gül bahçesine müjdeler olsun, Çırağan vakti geldi;
bülbül çılgın âşık olup meclise gazel okuyucu olarak geldi;
gül bahçesine müjdeler olsun, Çırağan vakti geldi.

2. Çıkup ikbâl ile gülzâra şehenşâh-ı cihân
İltifâtiyle eder gülleri şâd u handân
Lâlezâra gelir elbet yine sultân-ı zaman
Müjdeler gülşene kim vakt-ı çırağan geldi

2. Cihan padişahı ikbâl ile gül bahçesine çıkıp
iltifâtıyla gülleri neşelendirir ve güldürür;
zamanın sultanı elbet yine lâle bahçesine gelir;
gül bahçesine müjdeler olsun, Çırağan vakti geldi.

3. Seyr olup raksı yine dil-ber-i mümtâzların
Yine eflâke çıkar nâleleri sâzların
Câna âteş bırakır şu'lesi âvâzların
Müjdeler gülşene kim vakt-ı çırağan geldi

3. Seçkin güzellerin dansı yine seyredilir,
sazların iniltisi yine ufuklara yükselir,
feryatların alevi cana ateş bırakır;
gül bahçesine müjdeler olsun, Çırağan vakti geldi.

4. Ney ü santûr u rebâb ü def ü tanbûr ile çeng
Nağme-i bülbül ü kumrîye olup hem-âheng
Pür eder âlemi şevk u tarab-ı reng-â-reng
Müjdeler gülşene kim vakt-ı çırağan geldi

4. Ney, santur, rubap, def, tambur ve çeng,
bülbül ve kumru nağmesine âhenk uydurup
dünyayı türlü neşe ve şenlik doldurur;
gül bahçesine müjdeler olsun, Çırağan vakti geldi.

5. Can-fezâ turra-i hûban gibi zülf-i sünbül
Dil-güşâ nazm-ı Nedîmâ gibi ruhsâre-i gül
Dün gülistanda işitdim ki der idi bülbül
Müjdeler gülşene kim vakt-ı çırağan geldi

5. Sümbülün püskülleri gönlü ferahlatan güzellerin lüleleri gibi
gülün yüzü Nedim'in şiiri gibi gönül fethediyor
dün gül bahaçesinde işittim ki bülbül diyordu
gül bahçesine müjdeler olsun, Çırağan vakti geldi.

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 124

ŞARKI 13

1. Sevdiğim cânım yolunda hâke yek-sân olduğum
İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
Ey benim aşkında bülbül gibi nâlân olduğum
İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

1. Sevdiğim! canım! yolunda toprakla bir olduğum
Bayramdır, nazla gezmeğe çık, kurban olduğum
Ey aşkıyla benim bülbül gibi inlediğim
Bayramdır, nazla gezmeğe çık, kurban olduğum

2. Cümle yârân sana uşşâk olduğunu bilmez misin
Cümlenin tâkatları tâk olduğunu bilmez misin
Şimdi âlem sana müştâk olduğunu bilmez misin
İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

2. Bütün dostların sana aşık olduklarını bilmez misin
Herkesin dayanmaya kuvvetleri kalmadığını bilmez misin-
Şimdi herkesin seni özlediğini bilmez misin
Bayramdır, nazla gezmeğe çık, kurban olduğum

3. Gâhî Feyz-âbâd'a doğru azm edip eyle safâ
Âsaf-âbâd'a gelip gâhî salın ey meh-likâ
Gel hele gör sahrâ-yı Sa'd-âbâd'a hiç olmaz behâ
İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

3. Kâh Feyz-abâd'a doğru gidip safa eyle,
Kâh Asaf-abâd'a gelip salın ey ay yüzlüm
Hele gel gör, Sa'd-abâd meydanına paha biçilmez
Bayramdır, nazla gezmeğe çık, kurban olduğum

4. Kaplatıp gül-pembe şâlı ferve-i sammûruna
Ol siyah zülfü döküp ol sîne-i billûruna
Itr-ı şahlar sürüp ol gerdan-ı kâfûruna
İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

4. Samur kürküne gül pembesi şal kaplatıp,
O kara saçlarını billur göğsüne döküp,
O bembeyaz gerdanına şah kokuları sürüp,
Bayramdır, nazla gezmeğe çık, kurban olduğum

5. Sen açıl gül gibi zâr ile hezâr olsun Nedim
Bend bend olsun ham-i zülfün şikâr olsun Nedim
Sen salın cânâ yolunda hâk-sâr olsun Nedim
İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

5. Sen gül gibi açıl, Nedim inleyerek bülbül olsun;
saçının büklümü kement olsun da Nedim onun avı olsun
Ey sevgili, sen salın, Nedim yolunda toza toprağa bulansın;
Bayramdır, nazla gezmeğe çık, kurban olduğum

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 142

TÜRKÜ

1. Sevdiğim cemâlin çünki göremem
Çıkmasın hayâlin dil-i şeydâdan
Hâk-i pâye çünki yüzler süremem
Alayım peyâmın bâd-ı sabâdan

1. Sevdiğim! güzelliğini madem ki göremiyorum,
Bari hayalin çılgın gönülden çıkmasın;
Ayağının toprağına madem ki yüzler süremiyorum,
Bari tanyelinden haberini alayım.

2. Kebûd çeşm-i bî-rahm etti nigâhın
Âşıkları göğe çıkardı âhın
Sordum gerdanından zülf-i siyâhın
Bir cevâb vermedi aktan karadan

2. O merhametsiz gök rengi göz bir nazar etti de
Âşıkların âhını göğe çıkardı;
Gerdanına kara saçını sordum,
Bir cevap vermedi aktan karadan.

3. Sevdiğim benden düşerse hizmet
Kapında kul olmak cânıma minnet
Göre idim sende bûy-i mahabbet
İstediğim budur sen bî-vefâdan

3. Sevdiğim bana hizmet etmek düşerse,
Kapında kul olmak canıma minnet;
Sende muhabbet kokusu görebilseydim,
Sen vefasızdan istediğim budur.

4. Nedîmâ hüsnüne olmuştur âşık
Öyle bir âşık kim kavlinde sâdık
Kereme ne kadar değilse lâyık
Âr etmez efendim şehler gedâdan

4. Nedim senin güzelliğine âşık olmuştur,
Öyle bir âşık ki sözünde durur
Lûtuf görmeğe ne kadar lâyık değilse de
Şahlar dilencileri utandırmaz. (arzını uygun görür)

Divan Şiirinde Üç Büyükler 3 - Nedim, Cevdet Kudret, S. 164

ONUN İÇİN:

NEDİM'E DAİR

Mevsimin tam lâle zamanı;
Geçtiğim bir akşam Sâdâbat'tan,
Koltuğumda Nedim divanı.

Sorma ne kalmış o hayattan?
Ne def-i gam eyliyen şarap,
Ne mest-i naz... Sâdâbat harap..

Sâdâbat değil Kâğıthâne;
Çingenenin fal baktığı yer;
Lâle devri ancak efsane.

Koca Nedim? N'oldu o günler?
Dilde lezzet bunca mısraın
Söylemiyor nerde mezarın...

CAHİT SITKI TARANCI
(1910 - 1956)

Otuz Beş Yaş, S. 110-111

ONA DAİR:

NÂZIM'LA NEDİM'İN BULUŞTUĞU YER

Son yıllarda ortaya çıkan yeni bir hava ile (buna kendine özgü yeni bir akım da diyebiliriz) Divan şiiri nazım biçimleri özde ve biçimde yapılan değişikliklerle yeniden işlenmeye başlanmıştır. Bu yoldaki örneklerin gelişmesi ve olgunlaşmasıyla günümüz Türk şiirinin biçim sorunlarının belirli bir açıklığa kavuşacağı sanılmaktadır. Ayrıca, öz bakımından Divan şiirinden çok değişik yönlerden beslenen bu hava ile günümüz Türk şiirinin yeni bir ses ve deyiş özelliği kazanacağı da söylenmekte ve bu kanı günden güne artan bir ilgi görmektedir.

Yapılan bu yeni denemelerde, genellikle beyitlerle kurulan nazım biçimlerinde, Divan şiirinin uyak düzenine bağlı kalınmıştır. Kimi örneklerde bu uyak düzeninin uygulanmadığı biçimlere de rastlanmaktadır. Ayrıca anlam bütünlüğü yönünden beyit niteliğinde olanların, birkaç dize olarak sıralandığı da görülmektedir. Bu yoldaki şiirlerde ölçü olarak, aruz yerine, hece ölçüsünün genellikle uzun ve duraksız kalıpları kullanılmıştır. Her beyit ayrı ölçüde olabildiği gibi, bir beytin dizelerinde de değişik ölçü yer almıştır. Bentlerle kurulan nazım biçimlerinden murabba, şarkı ve muhammeslerde, Divan şiirindeki uyak düzenine az çok uyulmuştur. Ama, klasik uyak düzenini uygulamada daha özgür davranılmıştır.

Bir deneme ve arayış aşamasında olan bu havayla ilgili olarak bugün kesin görüşler ve yargılar ileri sürmek olanaksızdır. Ama bu deneme ve arayışlar, yıllardır Oktay Rifat, İlhan Berk, Behçet Necatigil, Turgut Uyar,

Attila İlhan, Sezai Karakoç vb. şairler tarafından yapılmış ve yapılmaktadır.

Bu yoldaki ilk denemeyi Nâzım Hikmet, özgür nazımla Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı ile 1936) yapmış, bunu 1945-1946 yıllarında yazdığı rubailerle sürdürmüştür (rubailer, yazıldıktan otuz yıl sonra, ancak 1966'da Mehmet Fuat tarafından hazırlanan bir kitapla Türk edebiyatına armağan edilmiştir). Nazım Hikmet, cezaevinden Memet Fuat'a yolladığı mektuplardan birinde, rubailerin biçimi konusunda şunları yazmıştır:

"Gerçekten şair olan, sanatkâr ve usta olan hiçbir insan, kendisi inkâr etse dahi, vezinsiz ve kafiyesiz şiir yazmamıştır, çünkü böyle bir şey yaparsa bir şiir imkânıyla nesir yazmıştır."

Şair, Kemal Tahir'e yazdığı bir mektupta da rubailerin biçim özelliklerine değinerek, şunları söylemiştir:

"İlk rubaileri bile bile klasik rubai unsurlarıyla, klâsik vezin üslûplaştırılmak, kafiye yerleri aynen kalmak, edâ muhafaza edilmek üzere işledim. Böylelikle işin teknikman içine girmek, bir çeşit temrih yapmak istedim. Şimdi artık yeni muhtevaya uygun, klâsik şekil unsurlarından da faydalanarak yeni şekli bulmak lazım."

Simanve Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı, Nâzım Hikmet'in öz ve biçim olarak çok sevilen, çok sözü edilen şiir kitaplarından biridir. Şair, bu kitabında ilk kez tarihimizle ilgili bir konuyu ele almış, bunu "geçmişin özlemiyle değil, şimdinin ve geleceğin" gözüyle işlemiştir. Böylece şair, kendi deyişiyle "dünü bugüne, bugünü yarına bağlamak" istemiştir. Bu bağlamayı da şair, geleneksel şiirimizin birçok öğesinden ustaca yararlanarak gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Nurullah Ataç, bir yazısında Nâzım Hikmet'in bu kitabı için şunları söylemiştir:

"Şeyh Bedreddin Destanı'nı okuyun, bestesini keşfe çalışın .. Bulursanız emeğinize acımazsınız; çünkü bulacağınız ahenk, gerçekten asil bir ahenktir." Ataç'ın bu sözleri benim için uyarıcı, bir anlamda yol gösterici oldu ve destanın bestesini keşfetmeye çalıştım. Kitabı, bu kere, bir başka gözle, birkaç kez okudum. Gerçekten, Ataç'ın söylediği gibi "asil bir ahenk'le karşılaştım.

Nedir bu soylu ahenk?

Bir solukta, ilgi ve heyecanla okunan Şeyh Bedreddin Destanı, çok kişi tarafından ezberlenen ve yüksek sesle söylenen şu güzel girişle başlar:

Sedirde al yeşil, dal dal Bursa ipeklisi,
duvarda mavi bir bahçe gibi Kütahyalı çiniler,
gümüş ibriklerde şarap,
bakır lengerlerde kızarmış kuzular nar idi.
Öz kardeşi Musayı ok kirişiyle boğup
yani bir altın leğende kardeş kanıyla aptest alarak
Çelebi Sultan Memet tahta çıkmış hünkâr idi.
Çelebi hünkâr idi amma
Al Osman ülkesinde esen
bir kısırlık çığlığı, bir ölüm türküsü rüzgâr idi.
Köylünün göz nuru zeamet
alın teri timar idi.
Kırık testiler susuz
su-başlarında bıyık buran sipahiler var idi.
Yolcu, yollarda topraksız insanın
ve insansız toprağın feryadını duyar idi.
Ve yolların sonu kale kapısında kılıçlar şakırdar
köpüklü atlar kişner iken
çarşıda her lonca kesmiş kendi pirinden ümidi tarumar idi.
Velhasıl hünkar idi, timar idi, rüzgâr idi, ahüzar idi.

Destanın bu giriş şiiri, Ahmet Muhip Dıranas'ın da bir yazısında belirttiği gibi, kitabın en güzel parçalarından biridir ve "asrî gazel"dir.

Çünkü Nâzım Hikmet, özellikle destanın bu parçasında, Divan şiirinin "ana uyak" düzenini kullanmış; düşünceler, birkaç dizede bir tekrarlanan tek uyaklar yoluyla vurgulanmıştır. Parçada sözü edilen çağın (XV.yy.) dilini yansıtmak için de yabancı sözcüklerden değil, yalnızca söyleyiş biçiminden (nar idi, hünkâr idi, var idi, rüzgâr idi, ahüzar idi vb.) yararlanılmıştır." Nazım Hikmet de bu kitabındaki deyiş biçimiyle ilgili olarak şunları söylemiştir: "Burada şekil bakımından Divan edebiyatı unsurları bence azami haddinde kullanılmıştır."

Bu "asrî gazel"in bestesini keşfe çalışmaya başlayınca da karşımıza Nedim"in en güzel ve bugüne en çok seslenen "var idi" redifli şu gazeli çıkmaktadır

Sinede evvel ne muhrik arzûlar var idi
Lebde ser-keş âhlar ateşli hûlar var idi.

Böyle bî-hâlet değildi gördüğüm sahra-yı aşk
Anda mecnun bîdler dîvâne cûlar var idi

Ben bugün bir nev-bâhâr-ı hüsn ü an seyr eyledim
Tarf'ı destârında sünbül gibi mûlar var idi

Sen yine bir nev-niyâz âşık mı peydâ eyledin
Kûyunda yer yer dökülmüş âb-ı rûlar var idi

Ey Nedîm ey bülbül-i şeydâ niçin hâmuşsun
Sende evvel çok nevâlar güft ü gûlar var idi

Günümüz Türkçesiyle söylenişi:

Evvelce göğüste ne yakıcı arzular var idi
Dudakta söz dinlemez ahlar, ateşli hûlar var idi

Böyle hâlsiz değildi gördüğün aşk sahrası
Orada mecnun söğütler, divâne ırmaklar var idi

Ben bugün bir güzellik ilkbaharı seyrettim
Sarığının kenarında sümbül gibi saçları var idi

Sen yine yalvaran yeni bir âşık mı buldun
Senin sokağına yer yer dökülmüş yüz suları var idi

Ey Nedîm! Ey çılgın bülbül niçin susuyorsun
Sende eskiden çok feryatlar, çok dedikodular var idi

Görüleceği gibi Nâzım Hikmet, Şeyh Bedreddin Destanı'nın giriş bölümündeki şiirinde Nedim'in bu gazelinden söyleyiş olarak ustaca yararlanmıştır. Böylece, Attilâ İlhan'ın da şu dörtlüğünde belirttiği gibi;

gördüm sessizce buluştuğunu nâzım'la nedim'in
lâcivert ıssızlığında yıldızlı bir serviliğin
birinin elinde vâridat'ı simavnalı bedreddin'in
birinin ağzında gül elinde mey kâsesi vardı

Nâzım'la Nedim'in sessizce buluştuğu yer olarak karşımıza divan şiirinin söyleyiş güzelliği (özelliği) çıkmaktadır.

Burada her iki şair üzerinde durulacak bir başka ilgi çekici özellik de dil ustalığına verdikleri önemdir. Bu iki şiir bize, bugünkü güzel Türkçenin yolunu açan, tadını veren başarılı çalışmalar arasındadır. Ayrıca, zengin bir kültür birikiminin söyleyişi olan bu usta işi şiirler, halk ağzına önem veren iki şairin buluştukları "asil bir ahenk" olarak da anılmaya değer seçkin ve üstün örneklerdir.

Nurullah Ataç'ın Nazım Hikmet'in Şeyh Bedreddin Destanı'nda bulduğu "asil bir ahenk" bu olsa gerek derim.

NURER UĞURLU

Adam Sanat, Haziran 1997, Sayı: 139, S. 21 – 24

NEDİM'E DAİR BAZI DÜŞÜNCELER

Nedim'de bir bakıma göre her şey an'aneden gelir. Neş'esi, humour'u, hayat karşısındaki rindâne durumu kendinden evvelki şairlerde, Baki'de, Yahya Efendi'de, mizaç ayrılığına rağmen o kadar çok sevdiği ve eserini yakından takip ettiği Nef'i'de ve diğer XVII nci asır şiliderimizde bol örnekleri bulunan vasıflardır.

İstihzası, yine onlar gibi fikir hayatımızın belli başlı hareket kaynağı olan medrese-tekke mücadelesinden doğmuştur. Gündelik hayat ve mahalli renkler aşkı ise şiirimizin birkaç asırlık bir an'anesiydi. Kısaca sıkı tahlilin bulabileceği her şey an'anede Nedim'den önce vardır. Bununla beraber böyle umumi bir tahlilden vazgeçip de bu şairi kendi içinde ele alacak olursak, onda kendisinden önce gelenlerden hatta çağdaşlarından ayrılan, realite ile hepsinden başka ve çok daha sıcak bir şekilde kaynaşmış bir tarafın da bulunduğu görülür.

Nedim alelade pitoreskte kalmadan yüksek resme erişmiş, lirizmine o zamana kadar tatmadığımız hususilikler katmış ve zaman zaman eski sanatlarımıza has olan o çok bilgili ve hesaplı safderunluktan (ki bütün orta zaman sanatlarında ilk bakışta göze çarpan müşterek bir vasıftır) ayrılmanın yolunu bulmuş, hatta daha ileriye giderek bazı rönesans adamları gibi bu örtülü safderunluğun bir köşesini açarak ona hususi bir cazibe vermiştir.

Nedim ile iç âlemini ve duygularının verimlerini kitaptan gelen modaya göre nizarnlayan şilirlerin arasından, hiç olmazsa bir def'a çıkarız. Bu büyük duygucu, duyduklarını olduğunu gibi vermeği tercih eder. Gözün, kulağın, derinin verimlerini mücerretleşmiş bir süsleme motifi olarak kullanmaz. Onları yaşar, görür, işitir, duyar. Bize bir nevi modem ruh gibi görünmesi bu yüzdendir.

Eski hayatın şiirimize giren akislerini, ki tahminimizden çok fazladır, Nedim'den evvelki şairlerde bazen bir minyatürde ve çok def'a bir halı deseninde seyreder gibi beğeniriz. Nedim'de ise geniş tabiata bir pencere açılmış gibi, kısa bir an için olsa da, yer yer büyük resmin hususiliğini veren şeylere, mesafeye, genişlik hissine, üç buut vehmine çıkarız. Onun bahsettiği güzeller, bir derinliğin ortasında ve bir zemin üzerinde, güneş ışığında kımıldanırlar. Gölgenin yerini, gölgesini beraberinde taşıyan yaratık alır. O kadar ki, bazı mısra ve beyitler, zihnimize resim veya heykeltraşlıktaki kardeşleriyle beraber gelirler.

Nedim:

Ayağın sakınarak basma aman sultânım
Dökülen mey kırılan şişe-i rindân olsun

derken Watteau'nun L'indifferent'nını düşünmemek,

Mest kendi güler altındaki rahş oynardı
Gördüm ol âfeti dün bir düğün alayında

beytiyle karşılaşınca, Panteon'un firizlerindeki süvarileri hatırlamamak kabil midir? Meğer ki, hâfızamız bize resmi tercih ettirsin ve biz ihtiyarsız Velasquez'in Genç prens'ini düşünelim.

Mest kendi güler altındaki rahş oynardı

atla süvarisi, mısraın imkânsız cümbüşünde adeta bir tek vücut olmuştu.

Bu cinsten mısraları Nedim'de istediğimiz kadar bulabiliriz. Bana çok def'a Eflatun'un Lysis'inin baş taraflarını hatırlatan İbrahim Paşa vasfındaki kasidede Nedim, şiirinin harikalarından birini verir:

Gümüşten ayineler gibi sâf iken sinen

sade bir "ler" edatının ilavesiyle mısra, ilk önce nasıl bin donuk inci parıltısıyle doludur ve sonra birdenbire, tıpkı bir perde sıyrılmış gibi bu donuk parıltının yerini taze ve plastik ten ve onun formu alıyor. Halbuki her şeyin yepyeni göründüğü bu mısradaki hayal ne kadar eskidir; bizim şairlerimize geçmeden önce kaç medeniyetin zevki, kaç kültür ondan bıkmıştır? Nedim, mısraının bütün sihrini iki edattan alıyor : Gümüş ayine demiyor, gümüşten ayineler diyor ve sadece bu buluşuyle birdenbire mısraına güneşte yaldızlı akisler saçan, salâbeti bir meyve nescine doğru yumuşayan bir mermer parıltısı ve cazibesi veriyor.

Nedim'in sırrı hayatın, tabiatın, arzu ve hevesierin karşısında kendisini serbest bırakmaktan hoşlanmasında, "an"ın ifritine her şeyi terkedebilmesindedir. Zaman zaman duygularını "mazmun"a tercih etti. Eski gazelin hendesî arabeskinde birdenbire bir bahar uyanır gibi, kısa bir an için her türlü moda ve an'anenin dışında kalmış bir canlılıkla fışkırışı buradan gelir.

Gazellerinde, şarkılarında, kasidelerinde hep bu kendi teni ve sinir cihazı ile yaşamak arzusu vardır. Onun eski "mısra" ı, Neşati'nin, Nilili'nin bazen o kadar çok benzediği Nedim-i Kadim'in âdeta kendisi için hazırlamış oldukları diyeceğimiz "mısra" ı girift mazmunların yükünden nasıl hafiflettiğine bakın. Bazen mısra onda, sadece ses taşıyan sihirli bir mahfaza olur:

Eyvah o üç çifte kayık aldı kararım
Şarkı okuyup geçti bir âfet var içinde

derken ilk def'a olarak Türk şiirinde, mahiyetinde "kaçıp kaybolmak" bulunan şeyleri yakalamağa cehdeden bir sanatı görürüz.

Bazen sesten daha kaçıcı, daha esirî şeylerin, bizzat "an"ın peşindedir :

Estikçe bâd-ı subh perişânsın ey gönül
Benzer esîr-i turra-i cânânsın ey gönül

Her şairde tesadüf edebileceğimiz ikinci mısraı kaldıralım, Nedim alelâde bir ihsası nasıl yakalıyor? Mısrada "Bâd-ı subh" terkibinin sonu, yerinde bir imale ile, Rüzgar Tanrısı Eol'ün mağaraları gibi, hapsedilmiş nefeslerin sabırsız uğultusuyle dolu.

Bu gazelde Nedim'in en şaşırtıcı beyitlerinden biri daha vardır:

Hac yollarında meş'ale-i kârbân gibi
Erbâb-ı aşk içinde nümâyansın ey gönül

Bir vehmi, bir zannı bu kadar plastik bir hayal şekline koymak, pek az şaire nasip olmuştur. Sonra peşinde sürüklediği gurbetini, zahmetini, şevkini ve neş'esini canlandırdığı âlemin genişliği ve ona kattığı şe'niyet üstü, hayalî mânâ... Muhayyile bu tek beyitte, Rembrandt'ın Gece devriyesi gibi, bütün bir masal unsurunu buluyor.

Şüphesiz ki, Nedim türkçeyi, kendi devrinin türkçesini çok iyi biliyor ve onun imkânlarını, tıpkı uzviyetimizin hareket kabiliyetlerine sahip oluşumuz gibi, en tabii şekilde, adeta bir iç güdümü olarak kendisinde buluyordu.

Eskilerden iki şâirin kafiye kullanışına hayranım: Nef'i ile Nedim. En modern teknikle işletilen bir maden ocağı gibi, belli bir ses kıymetinin etrafında !isan haznesini sonuna kadar yoklamasını biliyorlar. Mısra, beyit, kıt'a, ellerinde plastik bir madde gibi yoğruluyor, imkansız dönüşler yapıyor. İkisi de baştan başa "ses ve edadır". Şeyh Galib Tardiye'lerin sırrını, Nedim'in İbrahim Paşa için yazdığı Medhiye'den (Hoş geldin eya Hidiv-i ekrem! Lûtfunla gönüller oldu hurrem...) diye başlayan meşhur manzumeden öğrendi. Böyle bir manzumeyi ise, tıpkı Nef'i'nin bazı kasideleri gibi, ancak lisanı kendisinde bütün imkan ve zenginlikleriyle hazır bulan bir şair yazabilir.

Bu dil hevesi, Nedim'de ne kadar şaşırtıcı dönüşlerle dolu mısralar verir. Bazen en yıpranmış hayal, onda birdenbire canlanır, yepyeni bir şey olur. Çünkü Nedim, sesin şiirdeki mevkiini iyi bilen şairlerdendir; her türlü şefkatİn müntehasındaki şu okşayışı seyredin:

Gülüm şöyle gülüm böyle demektir yâre mutâdım

Hilkaten zarif yaratılınıştı. Bu pek seyrek rastlanan bir Allah vergisidir. Nedim'deki ruh hafifliğini, ondan başka hiç bir şâirimizde bulamayız. Mizahındaki güzellik de buradan gelir. Tebessümün sırrına sahipdir. üçüncü Ahmed'den, İbrahim Paşa'dan bahsederken âdeta alay bile eder; Nef'i'nin kasidelerindeki mağrur benlik hissi muhatabıyle aynı seviyeden konuşmak arzusu, bu alaycı şehir çocuğunda yoktur. Buna mukabil o, sadece zekâsını kullandığı için, hatta muhataplarının üstünden bile bakar. Bütün meziyetleri kendisine yaşamak imkânını vermekten ibaret olan başlara uzattığı çelenk, hayranlıktan ziyade tebessümün

çelengidir. Nef'îyi taklit edenler, ayaklarının ucuna basarak boylarını uzatmağa çalışırken, o herhangi bir heyecan anımızda birdenbire yanımızda çatlayan ve bizi uyandıran serin bir rüzgâr gibi, medhettiğinin yüzüne doğru, ruh hafifliğinin, yaradılıştan gelme zarifliğinin bir gül demeti yaptığı hafif bir kahkahayı fırlatıp geçer. Kaside nev'inin can sıkıcı külfetini birdenbire dağıtır.

Nedim'de pitoresk çoktur. Eskiler, az çok, daima pitoresktir. Fakat onun hayatı benimseyiş tarzıyle öbürlerinin arasında fark vardır. Bu itibarla daha ziyade Evliya Çelebi'ye benzer. Yalnız o şiirle yazar, dolayısıyle kesiftir; şekillerle düşünür. Fakat etrafındaki hayata yaşanması, görülmesi, sevilmesi lazım gelen bir şey gibi bakmakta ikisi de müşterektir. Bayramiye ve Ramazaniye'sini okuyun. O tenperverliği, o keyfi, o zamanın tadını çıkarmak arzusunu hiç bir yerde bulamazsınız.

Çok lezzetli ve büyülü bir meyve yemiş gibi ağızda kalan tat ve kokusu bizi sonuna kadar takip eden bu iki manzumede, Nedim'in devrinin hayatını benimsemekten başka hiç bir meziyeti yoktur. Bazı şarkı ve gazellerinde, hatta kasidelerinde, mesela "Şevk-i Şûrideyi gördüm gelür amma ne gelür" harikasının bulunduğu kasidede o, hep bu hayatın peşindedir. Onu bütün iştahıyle takip eder. Her cilvesinden, her manzarasından sarhoştur. Mahmud Paşa kadısı sıfatıyle iştirak etmeye mecbur olduğu bazı merasimi herhangi bir fert gibi, halktan birisi gibi, dışarıdan seyretmek arzusuyle tutuştuğunu yanılmadan tahmin edebiliriz.

Damat İbrahim Paşa devrinin yaptığı kısa rönesanstan (Yahya Kemal'den beri buna biz Lale Devri diyoruz, çünkü onun gazeli Ahmet Refik'in kitabından evveldir) o, bu aşkı ile bir nevi "kibar eğlence"ler vücuda getirdi. Bu modayı, bir anlayışı sezdirdi.

Hayat kendisini sevenleri daima taltif ettiği için Nedim de bu aşkın mükâfatını gördü. Şiirimizde bir iklim değilse bile, bir nevi mevsim gibi hususi kalmıştır.

Şüphesiz ki, her eserinde Nedim'i yeni bulamayız. Onda da, hem fazlasıyle, eski vardır. Hatta bizi, bugün yazılmış gibi tatmin eden mısraları bile eskinin sadık devamıdır. Ne muhiti, ne yetişme tarzı, ne dehasını yağuran an'ane, onun kesin olarak ve baştan aşağı yeni olmasına elverişli değildir. Böyle kesin ayrılışı, ancak kendisinden önce gelen bir fikir hareketi hazırlayabilirdi. Halbuki devrinde eski

ideoloji, olduğu gibi kesin ve dar çerçevesiyle devam ediyordu. Dıştan gelen hiç bir örneği yoktu. Nedim sadece kabiliyetleri, sezişi ile ve şüphesiz ki, mısra yapısında asırlardan beri devam eden bir tekâmülün kendisine hazırladığı imkânlardan faydalanarak an'aneyi bazı noktalardan zorladı. Daha doğrudan doğruya konuştu. Hayat aşkı, mahsus aleme olan bağlılığı, renk sevgisi kendisine yardım etti.

Çağdaşlarının yahut sonradan gelenlerin bu şiiri ne dereceye kadar anladığını tayin etmek bugün güçtür. Muhakkak olan bir taraf varsa, bu şiirin dilde ve görüşte getirdiği yeniliklerden ziyade, bazı dış hususiliklerinin dikkati çekmiş olmasıdır.

Gerçekten Yahya Kemal'e kadar "Nedimâne şiir"in manası, daha ziyade, uçarı çapkınlık ve mahalli zevke inhisar eder. Yalnız Namık Kemal onun yaptığı yeniliği biraz takdir eder. Halbuki gerek mahallilik, gerek çapkınca mazmun, Nedim'den çok evvel şiirimizde vardı. Birincisi, şiirimizin İran edebiyatı karşısında hürlük davası olarak vardı. Açık, çapkınca hava ve heves şiirleri ise daha çok önceden mevcuttu. Çağdaşları Nedim'de daha çok bunları görüp sevdiler. Onun sesini, eşya ile duyumlarının temasa geliş tarzını, mısraa verdiği bükülüşü ve bu mısraın hafifliğini, kısaca kemanın yayını çekiş tarzını farkedemediler.

Hakikatte Bâki'nin Kanuni Mersiyesi, teker teker mısralarının kalıbına göre dökülmüş bazı örnek ve eşleri bir yana, nasıl farkedilmeden geçerse, Lâle Devri şairinin asıl büyük tarafı da eserine derinden, çok gizli bir rayiha gibi arkadaşlık eden ölçülü daüssıla ile (çünkü Nedim'de bütün büyük iştihalılarda olduğu gibi bir nevi hüzün vardır) öyle farkedilmeden geçti.

XVIII inci asrın ilk yarımında Türk şiirinin orkestrasında birdenbire uyanmış olan bu zarif ve muhteşem ses, memleketteki fikir hayatı müsait olsaydı şüphesiz bütün edebiyatımızı değiştirirdi. Buna imkan bulmadığı için sadece bir mevsim, bir nevi hususi bahar olarak kaldı.

ÜLKÜ, nr. 53, 1 Birincikanun 1943, s. 2-4

AHMET HAMDİ TANPINAR

Edebiyat Üzerine Makaleler, S. 169 – 173

NEDİM'İN DİVAN ŞİİRİNE GETİRDİĞİ YENİLİK

Geçen yıl Fuzûlî-Hâfız cildini veren Dr. Hasibe Mazıoğlu, bu yıl, adını başlık yaptığımız incelemesiyle kitaplığımıza yeni bir eser kazandırmıştır. Fuzûlî-Hâfız monografisindeki plânı bu defa yalnız Nedim'e uygulayan araştırıcı, şiirlerini irdeleyerek, o yolla, Nedim'in Divan şiirine getirdiği yeniliği belirtmeye çalışmıştır. Bu davranış şekli, şüphesiz, bilimsel bir tutumu haber verir; ve bir şairin kişiliğini aydınlatmaya yarar bir metodun en az yanıltanı da budur.

Nedim'in Divan şiirine getirdiği yeniliğin anlaşılmadığı doğrudur: aradan şu kadar zaman geçtiği halde, şimdi bile aynı yargıyı tekrarlamak mümkündür. Nedim'in şiiri ve sanatı hakkında az şey söylenmemiştir. Yalnız, bunların çoğu, birbirini tekrardan ibarettir; böyle olmayanlar da yeni bir görüş getirmemiştir. Bu alanda dikkate değer fikirleri bir şair-yazara, A. H. Tanpınar'a borçluyuz. Ülkü dergisinde ve XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi'nin birinci basımında Nedim'e değin birkaç sayfa, sanatını ve kişiliğini aydınlatıcı birer belge değerindedir. Nedim'le minyatürden resme geçtiğimize, Divan şiirinde "üç boyut"a onunla ulaştığımıza ilkin bu yazılarda işaret edilmiştir. Hasibe Mazıoğlu, monografisinde, adını açıkça anmadığı hâlde, Tanpınar'ın görüş ve düşüncelerinden gereğince faydalanmıştır.

Yazar, XVII. yüzyılın ilk yarısına kadarki süre içinde Divan şiirinin genel durumunu bileşimci bir metotla ele alarak incelemektedir. Çizdiği tablodan, yenilik ihtiyacını doğuran sebepleri öğrenmek ve Nedim'in Divan şiirine getirdiği yeniliğin derecesini ölçmek mümkün oluyor.

XVII. yüzyıl şiirinin, daha önceki yüzyıllardan farkı yoktur. Divan şiiri, söyleyeceğini söylemiş ve yükselme basamağının son noktasına ulaşmıştır. Son şairler elinde, örnek tuttuğu İran şiirini bile model almaz olmuştur. Şairlerimiz için o örnek, kendi yetiştirdiklerimizdir. Fuzûlî'ler, Bâkî'ler, Nefî'ler, Nâbî'ler kendilerinden sonrakiler için erişilmez birer "doruk"tur. Her şair, mizaç ve eğilimine göre, bunlardan birisine bağlanır.

Ne var ki, Divan şiiri, uzun yüzyıllar işlene işlene bir çıkmaza girmiştir. Her şey yapılmış gibidir; ibretlerini göstermek için yol bırakılmamıştır. Bir "yenilik" ihtiyacı duyulmaktadır. Bazı şairler bir şeyler yapmak hevesindedir. Ama buna da Divan şiirinin geleneği ve dar kalıpları elvermemektedir. Toplum düzenimiz dünden pek farklı olmadığı gibi, duyuş ve düşünüş alanlarında da göze batan bir değişiklik yoktur.

Görüş ufkumuzu genişletecek bir dış etkiden yoksunuz. Bu şartlar altında edebiyatımızda yenilik yapmanın ne demek olduğunu tasarlamakta güçlük çekmeyiz. Nedim, işte, şartların bir yandan yeniliğe zorladığı, bir yandan da ileri adımlara çelme taktığı bir zamanda ve ortamda, şiir dünyamızda görünür.

Biraz sonra belirteceğiz ki, Nedim'in yaptıklarını öyle pek büyültmeye gelmez; çünkü misali tektir ve kendisidir. Gerçek anlamda yenilik, edebiyatta bir değişikliği gerektirir, çığır açanın ardından gidenler olur. Nedim ise "muakkipsiz" kaldı. O, çağdaşlarından bazı yönlerde ayrılmakla beraber, Nedim'de bir bakıma göre her şey an'aneden gelir. Neşesi, humârı, istihzası, hayat karşısındaki rindâne vaziyeti, pittoresque'e olan meyli, gündelik hayat ve mahallî renklere olan aşkı, istenirse ve şüphesiz çok haklı olarak, kendisinden evvelki şairlerde; Bâkî'de, Yahya Efendi'de, çok sevdiği ve eserini yakından tanıdığı Nef'î'de ve diğer XVI. yüzyıl şairlerinde az çok örnekleri bulunabilecek şeylerdir (A. H. Tanpınar, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, s. 41).

XVIII. yüzyıl Divan şiirinde bir başkasının değil de Nedim'in, "mazî" ile bağlantısını koparmadan yeniliğe gitmesi sebepsiz değildir. Apayrı bir yaratılışta idi; yetenekleri onu böyle bir iş için âdeta hazırlamıştı.

Geleneğe bu kadar yakın olan bir sanatkâr, gerektiğinde geleneği zorlamasını, küçük çıkışlar yapmasını bilmiştir. Başarısının sırrı buradadır.

Bir sanatçıyı tanımak için eserlerini öz ve biçim yönlerinden irdelemek, çözümlemek gerekir. Gerçi "sanat eserinde muhteva ile şekli birbirinden ayrı olarak düşünemeyiz. Sanat eseri, muhtevası ve şekli ile bir bütündür. Muhtevaya ait gibi görünen unsurların çok defa aynı zamanda şekli de meydana getirirdikleri görülür." Ancak böyle bir ayırıma olan ihtiyaç da söz götürmez: "tahlillerimizi kolaylaştırması bakımından faydalıdır."

Bu düşünce iledir ki, Nedim'in şiirleri ilkin "muhteva"larına (dünya görüşü ve hayat anlayışı, duyguları, hayalleri), sonra da şekil ve ifade özelliklerine (nazım şekilleri, vezin ve kafiye, dil, ifade ve eda) göre ele alınmıştır.

Yazarın bu konulardaki tutumu, özellikleri belirli birer sebebe bağlama ve Nedim'in kişiliğini sanat ölçüleri içinde değerlendirme şeklinde özetlenebilir. Her bölümde, Nedim'le ilgili ayrıntılar onun kişiliğine bağlanarak açıklanmakta ve yargılar şairin eserlerinden çıkarılmaktadır. Bunları kısaca görelim.

Nedim'in dünya görüşü ve hayat anlayışı:

Nedim, hayata bağlı olan ve dünya nimetlerinden "kâm almak" isteyen bir insandır. Onun için İslâmî düşüncenin sınırlandırdığı hayat düzeni, Nedim'in bağımsızlığa düşkün ruhunu sıkar; onunla bağdaşamaz. Ne "ehl-i sünnet" inanışı ne de tasavvuf anlayışı Nedim'in ilgisini çeker. Zaten bunlar, ".. birer fikir unsuru olarak edebiyatta o kadar işlenmiştir ki tekrarlana tekrarlana artık birer klişe halini almıştır. Bu yüzdendir ki Nedim, şiirlerinde bilgece konuşmadığı gibi tasavvufa da yer vermemiştir.

Onu bu dünyaya bağlayan temel düşünce "yaşamak ve sevmektir." Dünyanın geçiciliği "kazaya rıza göstermek" soyundan yıpranmış fikirler Nedim'i hayata bağlamaktan alıkoymamıştır. "O, Divan şairleri gibi bedbinliğe kapılmamış; neşeli yaratılışı ve ölçüsüz yaşama aşkı onu nikbin yapmış, yüzünü yaşanan hayata ve gerçeğe çevirmiştir."

Divan şairlerinden ham sofulara çalanları çok görmüşüzdür. Nedim de böylelerine çatmıştır. Fakat, ötekiler sadece "mazmun merakı" ile hareket ettikleri hâlde, Nedim, "zâhid"in şahsında eski medrese inanışının bir sembolünü görmüş ve tam bir samimiyetle "zâhid"e takılmıştır. Çünkü Nedim'e göre ham sofu, "insanı hayatın zevklerinden mahrum etmek isteyen" kimsedir.

Nedim, ne "meşreb"de bir insan olduğunu saklamaz:

Bezm-i şarâbdan geçemem doğrusu Nedim
İşret tabiatımca tarab meşrebimcedir

Şiirlerinde duygu elemanları:

Nedim, Divan şiirinde tabiata, dış dünyaya ve gerçeğe açılmış tek penceredir. Çevremiz, sosyal hayat ve günlük yaşayış onunla şiire girer. Çünkü Nedim, hayatı bütün canlılığı ve yoğunluğu ile şiirlerinde yaşatmak arzusundadır. A. H. Tanpınar'ın deyimiyle o, büyük bir "sensitif"tir. Bu sıfatla, "duyduklarını olduğu gibi vermeyi tercih eder". Gözün, kulağın, derinin şiire ait izlenimlerini mücerret bir tezyinî motif olarak kullanmaz; onları yaşar: "Görür, işitir, derisinde duyar".

Monografi sahibi de bu tanılamada (teşhiste) Tanpınar'la birleşmektedir. O da Nedim'in realiteye bağlanmış, şiirlerinde ifade ettiği hislerini bizzat yaşamış, etiyle derisiyle duymuş ve duyurmuş olduğunu savunur, örnekler verir. Nedim'in duygu alanında öteki şairlerden ayrıldığı nokta da budur zaten: Gerçekle ilişkisini kesmemesi ve duygularını serbestçe söylemesi.

Aşkını, duygularını, özlemlerini, arzularını açığa vurmakta ve ustaca söyleyişte Nedim daima önde gitmiştir:

Bilür bîzârımı germ etmenin resmin ne kâfirdir
Gelür hem bezme tenhâ hem peşiman gösterir kendin

beytindeki deyiş inceliğini ve duygu zarifliğini başka bir şairde bulmak güçtür. "O, şen ve keyifli ruhu, ince zekâsı ve hayata bağlılığı ile mazmunu espri hâline sokmuş ve ona canlılık vermiştir."
"Edebiyatımızda Nedim kadar espriyi şiire yardımcı yapan bir şaire az rastlarız."

Nedim, hayatın zevklerine düşkün,olanca uçarılığı ile “kâm almak” istediği için şiirlerinde “devrini anlatan” değil, “devrini yaşatan” özellikler buluruz. Böylelikle o, minyatürden resme yükselmiş ve yaşadığı çağı canlandıran renkli tablolar çizmiştir. Nedim’in şiirlerine bu açıdan bakılınca, “anekdot” değerinde birçok parça ile karşılaşırız. Nedim'i başka Divan şairlerinden ayıran, yahut onun Divan şiirine soktuğu bir yenilik de budur.

Hayalleri:

Divan edebiyatının estetik görüşü, şairin serbestçe hayal kurmasına engeldir. Şair birtakım kalıplara uymak, o çerçeve içinde kalmak zorundadır. Bu sıkı çemberi kırmak, engin ufuklara açılmak, “yeni hayaller yaratabilmek” tamamıyla şahsi bir kabiliyet işidir. Nedim, bu alanda da orijinal ve tektir. Bir kasidesinin başında, hayal kurma yetisinin çok gelişmiş olduğunu, bir gül istese hayalinin ona bir gülistan vereceğini söyleyerek övünür:

Tab‘ım o bâğbân-ı girân-dest-i mâye’dir
Kim bir gül istesem bana bir gülistan verir

Bu kolayca hayal kurma yeteneği, şairin hayat ve tabiat gibi iki zengin kaynağa dayanmasından meydana gelmektedir. “O duygularını ve eşyayı ifade ederken çok defa eski şiirimizin mücerret mübalâğalarını bırakarak ince ve renkli hayaller yaratmak suretiyle şiirlerinde bir orijinallite, bir yenilik yaratmıştır.”

Öyle buluşları vardır ki, bunlarda çağdaşlarını çok geride bırakan bir hayal gücü ve bir buluş inceliği görmemek imkânsızdır. Meselâ neşe-i hayret, şehr-i nâz-âbâd, dükkân-ı istiğna, şeker gibi gülüp gülsuyu gibi konuşmak; yahut,

Şöyle pinhan gidersin kûyunu cânânın kim
Râh ola hem-demîn ammâ o da hâbîde gerek

beytindeki “yolun uyuması” çeşidinden hayaller, buluş ve benzetmeler ancak Nedim’e özgü şeylerdir.

Nedim’de de geleneğe uyan birçok hayaller bulabiliriz; ancak, asıl kişiliğini gösterenler, kendi yeteneğinin ve zevkinin ürünleri olanlardır.

Şiirlerinin şekil ve deyiş özellikleri:

Nedim, kurallara sıkıca bağlı, biçim kaygısı güden bir şair değildir. Bakarsınız mesnevi düzeninde kaside yazar, yahut bir gazelle kasideye başlar. Bazı türlerde hiç şiiri yoktur. Divanında ne bir tevhit ne münacaat, ne de na't vardır. Mersiye de yazmamıştır.

Türlü nazım şekillerindeki şiirleri de ayrı bir hava taşır. Özellikle kasidelerinde davranışı çok başkadır. "O kasideyi gerek şekil gerek konu bakımından mizacına uygun bir nazım şekli haline getirdiği gibi, kaside şekliyle yazılması gereken konuları gazel, şarkı, mesnevi, musammat şekilleriyle de ifade etmiştir." Divanı gözden geçirilince, "müretteb" bir divan meydana getirmek amacı gütmediği hemen fark edilir. Bazı türlerde şiirleri olmayışı bu yüzdendir.

Fakat Nedim'in cesurca attığı en büyük adım, hece vezniyle bir şarkı yazmış olmasıdır. Yoksa, öteki türlerde gösterdiği yenilik şekle değil konuya aittir. Nedim'in hece vezniyle şarkı yazması önemli bir olay olmakla beraber, fazla büyütülmemelidir. Çünkü bunun, bilinçli ve önceden tasarlanmış bir düşüncenin gerçekleşmesi amacıyla yapıldığı iddia edilemez. Ama, bu hareket, âşık edebiyatının ve halk şairlerinin Divan şairleri üzerindeki etkilerini açığa vurması dolayısıyla kayda değer.

Nedim, vezin ve kafiyenin gürülüsünü elde edildiği ölçüde duyurmamaya çalışır. Vezin ve kafiye güçlüğü denen bir şey bilmez. Veznin bütünlüğünü kırmakta, ritmik ahengi sağlamakta pek az şairimiz ona yaklaşmıştır. Şiirlerinde imale ve zihaflar en az derecede bulunduğu gibi, çoğu gazel ve şarkılarında olmak üzere, kafiyelerini de Türkçe kelime ve eklerden seçer.

Nedim, Türkçeyi kullanmada bir sanatçı gibi davranmıştır. İstanbul halkının konuşma dili, Nedim'in şiirlerinde tam yerini bulmuştur. Daha da ileri gitmiş, kaçmak, esenleşmek, irgörmek, çağlağan gibi öz Türkçe kelimelerle bazı halk deyimlerini şiire sokmuştur. Hatta, konuşma dilindeki canlılığı bozmamak için, bile bile, halkın yabancı kelimelerde yaptığı yanlışlıkları aynen tekrarlamaktan çekinmemiştir. Türkçe ile aruzu bağdaştırmada sayılı şairlerimizden biri olmuştur. "Türkçenin şiir dili olarak asırlardan beri işlene gelen tekâmülünde Nedim zirveye ulaşmıştır. "O şiirlerinde Türkçenin güzelliğini ve inceliğini en tabii bir şekilde göstererek ifadesine bir ahenk ve akıcılık vermiştir."

Hasibe Mazıoğlu, Nedim'in Divan şiirine getirdiği yenilikleri böylece belirttikten sonra, "Netice" bölümünde konularını birkaç madde içinde toplamaktadır:

1. Nedim, eski şiirimize "yeni bir ruh ve söyleyiş" getirmiştir. Bunu yaratılışına, yani "sanat dehası"na borçludur.

2. Hayatı bütün nimetleriyle kabul eden, neşeli ve iyimser bir insandır. Bu sebeple, "kendisini Divan şiirinin mücerret mefhumlar dünyasından kurtararak yüzünü realiteye, hayata çevirmiştir."

3. Nedim, "şiiri bir kelime oyunu ve hüner gösterme vasıtası olmaktan çıkararak onunla ruhunun samimi duygularını ve sonsuz neşesini ifade etmiştir."

4. Nedim'in çağır açıcılığı inkâr edilemez. Ancak, çağdaşları, onun taklit edilecek taraflarını görmemişlerdir. Bu yüzden, "Nedimâne tarz"ı kendinden başka yürüten olmamıştır.

*****

Fuzûlî–Hâfız çizgisi de, son eseri de iyice belli etmektedir ki, Hasibe Mazıoğlu, eski edebiyatımız üzerinde bilimsel anlayışla çalışmayı sevmektedir. Kendisine imkânlar sağlanırsa, edebiyatımızın daha başka konularını da aynı istek ve aynı metotla inceleyeceğine inanıyoruz. Her iki monografi, bu düşüncemizin tanığı değil midir?

HİKMET DİZDAROĞLU

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi,
Ocak 1958, C: VII, S: 76, sahife. 207-211

Not: Bu e-kitap Şiir Parkı sitesi tarafından ticari olmayan kişisel kullanımınız için yayınlanmakta olup onu bilgisayarınıza indirebilirsiniz ancak kopyalanması, gerçek veya elektronik ortamlarda yayınlanması, dağıtılması, ya da satılması hususu Türkiye Cumhuriyeti yasaları ve uluslararası yasalarla korunmaktadır ve telif hakları temsilcisinin önceden yazılı iznini gerektirir.

www.siirparki.com